

Ritus de pas i democràcia

La xifra de participació de les eleccions europees va ser d'un 47,4% a Catalunya, un 45,6% a Espanya i un 43,1% al conjunt d'Europa. És a dir, ni 5 de cada 10 persones amb dret a vot el van exercir. Si bé és cert que la participació en les eleccions europees sempre ha estat més baixa en comparació amb els comicis d'àmbit general, autonòmic i local, no és menys cert que l'abstenció és una realitat molt preocupant per al sistema democràtic. Les causes de la baixa participació electoral són moltes i diverses, com expliquen els especialistes. I la principal conseqüència de l'abstenció, per molt crítica que sigui, és el debilitament de la democràcia. Existeixen raons estructurals independentment del tipus de comicis i raons conjunturals pròpies de cada votació, tant pel que fa al seu contingut com al context en què es produeixen.

Per exemple, alguns indicis apunten, tal com ha succeït, que la participació a les eleccions europees augmentaria a Catalunya atesa la conjuntura actual, que ha suposat, entre altres aspectes, un grau més alt de nacionalització del debat europeu. En qualsevol cas, aquest augment de participació no ha assolit el mínim desitjable en democràcia.

Sense entrar en les moltes i afinades anàlisis explicatives sobre el comportament electoral, pot ser oportú plantejar una reflexió complementària de caràcter sociològic centrada en el fenomen social, i no en els resultats polítics. Una proposta d'anàlisi que escapa de l'àmbit

propi de la ciència política i també del sentit comú. La reflexió sorgeix a propòsit d'analitzar com s'inicia la ciutadania en l'exercici individual que requereix periòdicament el sistema democràtic: com es comença a votar?

Per respondre a la qüestió es proposa utilitzar la idea sociològica de ritual. Genèricament, s'entén que el ritual és un costum, cerimònia o conjunt d'accions de gran significat simbòlic que es repeteix periòdicament segons unes normes establertes. El rerefons del ritual pot respondre, entre d'altres coses, a creences de tipus religiós, tradicions profanes, seqüències polítiques o esdeveniments de caràcter esportiu. Tant la litúrgia que acompanya l'elecció del papa dins l'Església catòlica o el Ramadà de la religió musulmana, com l'escenificació del lliurament del trofeu de la Lliga de Cam-



SARA MORENO

SOCIÒLOGA

pions o la presa de poder del president dels EUA, són alguns dels rituals que formen part del món actual. El valor simbòlic del ritual suposa reconèixer un determinat ordre establert reafirmant unes creences o idees, així com cohesionar un grup o una comunitat. Des d'aquesta perspectiva, es pot entendre que tots els comicis electorals comparteixen característiques que els acosten a l'estatus de ritual. L'anomenada festa de la democràcia inclou un conjunt d'accions que faciliten l'exercici del dret a vot periòdicament segons unes normes establertes. Les eleccions també tenen un significat simbòlic, però sobretot pràctic: a diferència d'altres rituals, el resultat pot transformar la realitat social. Tot i el potencial pragmàtic de les eleccions, la participació de la comunitat, en aquest cas la ciutadania, no aconse-

gueix l'entusiasme ni els moments d'efervescència col·lectiva que assoleixen altres rituals. Per què?

Una hipòtesi explicativa es pot formular introduint la importància dels rituals de pas, és a dir, les cerimònies comunitàries que se celebren quan hi ha un canvi en la posició social dels seus membres, reforçant el vincle de pertinença. Totes les cultures tenen maneres de reconèixer els moments importants de la vida d'una persona: naixement, entrada a l'adolescència, vida en parella i mort. Un exemple culturalment proper són els ritus de pas que preveu l'Església catòlica en aquest sentit: bateig, comunió, casament i funeral. La universalitat d'aquestes etapes s'explica pel seu caràcter natural, però la diversitat de ritus de pas respon al seu caràcter social. Cada societat incorpora elements propis per identificar els canvis de posició dels seus membres. El reconeixement legal de la majoria d'edat és un ritual de pas de caràcter civil cap a la vida adulta: a partir dels 18 anys es pot conduir un cotxe, es pot anar a la presó i es pot votar. Sense tenir l'evidència empírica necessària, no sembla agosarat afirmar que a bona part de la ciutadania li fa més il·lusió fer 18 anys per poder conduir un cotxe que no pas per anar a votar. L'obtenció del carnet de conduir és motiu de celebració, mentre que l'emissió de la primera butlleta electoral sovint passa desapercebuda.

La democràcia hauria d'establir un ritual de pas que prestigiés socialment l'exercici del dret a vot i recordés la importància i la rellevància d'un fet que, com pocs, condiciona la vida de les persones.

La democràcia hauria d'establir un ritual de pas que prestigiés socialment l'exercici del dret a vot i recordés la importància i la rellevància d'un fet que, com pocs, condiciona la vida de les persones.

No sembla agosarat afirmar que a bona part de la ciutadania li fa més il·lusió fer 18 anys per conduir que no pas per anar a votar



SUSANA SUBIRANA

A diferència d'altres rituals, les eleccions tenen un significat pràctic: el seu resultat pot transformar la realitat social

No sembla agosarat afirmar que a bona part de la ciutadania li fa més il·lusió fer 18 anys per conduir que no pas per anar a votar